

25.7.98

~~Ștefan~~ ~~Ștefan~~ și ~~Uliana~~ ~~Priggeatlof~~

15 minute

Ștefan împlinît 70 de ani ♥ Jela unirea celor două principate: Muntenia și Moldova. S'a scurs deci un timp destul de apreciat, ca mare eveniment să fie privit în adevăratul său înțeles și urmărit și nu în diferitele lui aspecte. Sărbătoarea aceasta a unirii - dat fiind și timpul decînd s'a petrecut - a luat un aspect de mare strălucire și manifestare. Diferite societăți culturale și patriotice organizează festivaluri de proslăvire a evenimentului și a generației strălucite ce l-a înfăptuit. Societatea de radio-difuziune ~~de cel mai pretios concurs~~ este în fruntea tuturor, dînd cel mai pretios concurs prin difuzarea curiozităților celor ce au de spus lucruri și fapte despre marele eveniment. S'au glorificat oarecum și fapte pe bună dreptate. În cele ce vor urma mai jos voi încerca - desi lucrul nu-i tocmai ușor - să arăt, dacă lizența noastră ortodoxă a avut vreun rol în făurirea și realizarea actului de temelie a istoriei moderne a poporului românesc.

Pentru a arăta aceasta, vom porni dela început dela o afirmațiune, anume că: Biserica noastră a fost și este ortodoxă națională. Poporul nostru în slăbiciunile și necăziile lui, s'a rezumat pe credința ortodoxă și lăserica sa.

Datorită ei ne-am putut păstra individualitatea și naționalitatea noastră latină. Alături binefăcătoare a lăsericii, se datorește rezistența demnă de laudă a poporului nostru, față de propaganda catolică mai la început și apoi față de cea luterană și calvină din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea. Aceasta a însemnat în domeniul național, păstrarea noastră ca neam latin și învinghărea noastră în cadrul marilor stăpâni creștine ce ne încercușau în domeniul cultural, bunurile de cultură ce au avut-o în trecut, tot lăsericii se datorește. Ea a fost învătătura cea mai prețioasă a poporului român. Ei i se datorește începutul scrierii românești; ei i se datorește iubirea rurea limbii slavone din lăserică și din actele oficiale; ei i se datorește creșterea unei limbi literare românești și tot din mintea și inima scriitorilor lăserici noștri a rădărit ideea conștiinței naționale. Fără această idee, învătă și răspândita atât de oamenii lăserici, cât și

de alți scriitori profani, ca: cronicari și alții, nu s'ar fi putut înfăptui marile evenimente ale mizei noastre sfinte, a tuturor Românilor. Și pentruca aceasta să nu pară o simplă afirmație, voi exemplifica chiar cu fapta celui mai viteaz și cuceritor din al nostru, Mihai-Viteazul. Măreata înfăptuire! Dar numai de o clipă, căci la baza ei n'a stat acea idee fundamentală a conștiinței naționale. Dar, atunci când această idee a început să hrănească mintea și inima Românilor, realizarea lui Mihai-Viteazul a fost singurul și idealul spre care au tinut toate generațiile acestor neamuri necăpți și oropși. Deasemenea, dacă unirea politică a lui Mihai, n'a durat, a fost mai trainică și mai durabilă de vade imediate, legătura religioasă ce a stabilit-o între Români din Transilvania și cei din Muntenia.

[Cred că nu înțeleg prea mult, dacă voi afirma că și diaconul Căres (sec. XVI) prin activitatea sa literară a contribuit la conturarea și dezvoltarea ideii conștiinței de neam, căci căștonul din diferitele părți ale românismului, văzând că înțelege gravul din „Noul Testament și Bătălia lui Căres”, se naște în chip firesc ideea că e de același neam cu cel ce le-a tălmăcit și tipărit.]

În sec. al XVII^{lea}, literatura ~~seculară~~ religioasă este reprezentată prin „scriitori originali” din toate provinciile românești: Muntenia, Moldova și Transilvania, Iubei ei, strălucite Varlaam și Dosofteiu, mitropoliți ai Moldovei și Simeon Ștefan al Transilvaniei. Ei sunt preocupați de ideea că toți românii formează unul și același neam, ori care ar fi hotarele care-i despart. De aceea ei se silesc să traducă operele lor, în așa chip, încât să fie înțelese de toți românii. Aceasta ilustrează și mai bine ideea unității culturale și etnice a tuturor Românilor. ~~Asa de exemplu, Mitropolitul Iordache, de la Târgoviște, în prefața uneia din cărțile sale școlare, afirmă: „Intru speranți de frică, purpădura și pe strălucirea, că tot dintr-o fântână cură.” Dar în fișful Biblic lui Ștefan (1688) adaugă: „Stată dăruit meamului românesc, pentru cea de obște belărușă.”~~ Astfel ideea conștiinței de neam a fost, după ~~un anumit timp~~ dată la iventă și hrănită de literatură până când în sec. al XVIII^{lea}, ea a fost vehicată cu toată puterea de secolă ardelenă, care a prefăcut din temelie viața noastră culturală și literară, prin caracterul

de luptă pămăntă și de entuziasm ce o caracterizează." (M. Drăga.) Ea s'a răsfărat cu larg răsunet și în viața politică a noastră, ca mișcarea lui Tudor Vladimirescu din 1821 și întoarcerea domniilor păcătoase. Aceasta foarte importantă mișcare culturală și națională a cuprins în țară de repede năplitul întregului neam românesc și a dat fetește roade în toate domeniile. Fata de această direcție culturală, literară n'a rămas un moment departe. Ea o sprijină după cum vom arăta îndată.

Așa de exemplu, G. Lazăr, educatorul ideilor socialiste bune, în "Cronica Tinerimii" - din 1826 - spune: "Și de nu era breca sf. Mitropolit Dionisie și cu alți alși patrioți, șeala aceasta românească, cu totul se dărâpăna." ~~Și~~ ~~în~~ ~~lucrarea~~ ~~sa~~: "~~Discursuri de celebrare, relative la mișcarea~~ culturală ce se înfiripa, spune că părințele Eufrosin Botea, profesor de filosofie, a cărui osândire da foarte bună mână, este o părghie de răstănire a aceste mișcări."

Dacă mai amintesc ~~pe~~ și de marele cărturar mitropolit moldovean, Veniamin Costache, cred că am ilustrat suficient, că literara dela început s'a pus în serviciul ideilor noastre naționale și de cultură națională. Veniamin Costache

intemeiază astfel seminarul dela Iocloa, în care dascăli
 „preocupati în limba moldovenească, pentru a învăța dog-
 mele profesorii de preot, și diaconi”, și alii „dascăli în științe
 științe” pentru a învăța științele și dogurile bunei credințe,
 fac ca seminarul dela Iocloa să fie frecventat și apreciat.”

În astfel ~~de~~ putea veni fără laudă de sine: „Mădălea
 care am hrănit și hrănesc în sufletul meu, că în urmăru-
 cărțile și științele în limba nației, dacă nu eu, dar urmașii
 mei se vor învederici a se folosi de cloșos învățat și învâru,
 și a câștiga norod luminat în știința hristianicilor învățați,
 m'au făcut neadormit și neobosit în tâlmăcirea spiritelor căs-
 tii care multe stau netipărite pentru nevălesnire.” (Pot. Lit. rom.

G. Nedroglu.) Greaca este de recomandat în veacul al XIX-lea este
 că biserica se sprijină din răsunări drepturile noastre natio-
 nale, aduce pe primul plan de ideile timpului și libertății
 noastre așez, fie laici, fie eclesiastici. Epoca noastră este fără
 rivală cea mai mare din întregul decurs al poporului român, pentru
 este ilustrată, „un prinos o măcarantă individualitate, și prinos o în-
 altare a întregului popor la nivelul unei mari de.” (Xenopol)

Epoca noastră și a unui dormitor, care să aducă liniște în cer-
 cetei noastre vete, era un gând lămurit al românilor, un

gând ce - n avea pușcoci și ostazi lui, din ce în ce mai mult,
 și mai hărăzi. Astea idei se cristalizază mai mult în
 timpul mișcărilor naționale din 1848. În același timp, ideile
 acestea câștigă și în profunzime, fiind cunoscut de apun
 mai bine în popor. Cărturari, scriitori și preoți se pun în sfârșit lor.
~~și nu pot să adăce aminte de istoricul preot Șapcă din căminul~~
~~Revoluționarilor, prieten al lui marele Eliașcă Rădulescu, conducătorul~~
~~revoluției, care a prezidat guvernul provizoriu instituit cu pri~~
~~lețul revoluției, având alături de sine în guvern pe marele Eliașcă~~
~~Rădulescu, Cristian Tell, fratele Golostei și alții. Mișcarea este~~
~~reprimată în curând. Ocupația rusească vine în ajutorul~~
~~reacției din următori. Autonomia țării devine un simplu cuvânt.~~
 Dar tocmai atunci când se părea că națiunea revinută
 chiar la speranță, se iveste războiul Crimeii, în care Franța,
 Anglia și Italia aveau să-și verse din nou sângele în ser-
 viciul ideilor mari ale timpului și ferește și în serviciul in-
 tereselor lor. Rusia a fost înfrântă și tratatul de la Paris
 din 1856, pune din nou problema unirii principatelor noastre
 cu toată puterea și cu mulți soti de izbândă. Sprijinul pu-
 ternic al Imperatului Francez, Napoleon al III-lea și a lui ~~cauș~~
~~primul ministru al Imperatului, Trechnia sa-i răspunde vorita~~

intregului popor român. În Muntenia lupta a fost mai ușoară. În Moldova însă lupta în favoarea unirii a fost mai mare, căci spre a ajunge la putinta de a se vesti liber, era necesar ca lupta să fie îndreptată și împotriva influențelor active a Turciei și a Austriei și împotriva preșinței fără manșă a guvernului lui Teodor Balș și apoi a lui Mic. Vojvodă.

Pentru ca lupta să fie mai ușoară, era de cel mai mare interes să fie câștigat clerul înalt de partea unirii. Mitropolitul pe atunci se afla Sofronie Miclescu, care având temeri în privința unirii, ~~caz~~ ^{caz} ~~belui~~ ^{caz} să se facă sub un principe străin, au puttea periclită lisenica ortodoxă. Apoi se mai temea și de desființarea mitropoliei Moldovei și reducerea ei la o simplă episcopie. (N. Xenopol.)

Într-o intereseantă convorbire Victor Plăce, consulul Franței la Iași, demonstrându-i că temerile sale în aceste două puncte ar fi neîntemeiate, mitropolitul, care în jurna lui Ionia unirea, dăduse unu din episcopilor unigării unioniste și ordonă arb. Neofit Scriban să dea la lumina scrierea sa într-o apărare a ei. (N. Xenopol, Dit. Prin.) Arhiepiscopul Scriban în broșura: „Unirea și neunirea Principatelor” răspunde astfel: „dintru nouă și lumină, o Moldova alge?”

(N. Xenopol. Ist. part. politică.)

Tot astfel și Melchisedec, rectorul seminariului de la Husi,
la serbarea biranului Episcopiei ymne: „pentru Românis dia
prăncipate a soorit o epocă, ce-i chiamă la unire.” (Dl'd.)

~~Acasta este odora dă, că ei sunt pe calea pofrenului uni-
versal al omenirei, că ei sunt chiamati a se uni cu o țesptă
mei sus pe scara acestri popples venic, care este acea
țesptă marea, pe care a văzut-o Iacob, că unea cerul
cu pământul și că uigirii lui Dumnezeu se unian și co-
lorau pe dănsa. (Dl'd.) ~~Se unie pofrenului și
măta mărăștrea a Moldovei, Mărăștrea Mănt, ca și pofrenului
de alfel se pofrenului pentru unire.~~~~

Tot în acest timp Belarud să oera în primire de către au-
toritățile române, bisericile din Basarabia de sud, retrocedată prin
tratatul de la Paris, ca înacumul Ximeti - fără a consulta pe
mitropolit - pe Meletie Istrati, episcop de Husi și ~~și~~ ^{separat}
~~retrocedată~~ și se dă însărcinarea a influența astfel populația
de acolo, încât să se pofrenului împotriva unirii. Mitropolitul
însă, după stăruințele lui Plăce, refuză încercințarea
lui și uneltirea este nimicită.

Fără de actinua tot mai mult și mai l'ne susți-
nuta de unionisti, în vândurile cărora activa ~~aprox~~
este mit să Iunionizeze. Guvernul Mănt că un poate

unanimitatea clerului, guvernul începe persecuțiile împotriva partidului unionist. Clerul a dat și el poftele sale. ~~Una a fost partinutul Temeșului, Dimitrie, care a dat~~ ~~afacii din funcția lui, pe motivul că, ca urmare a respingerii~~ ~~de rănduirea guvernului și ca "mare obștopnic" pentru unire.~~ ~~Protoșopul din Bacău, care lui Nic. Hemeșin, antiunionist, că~~ ~~în timpul său toată lumea este pentru unire pentru aceasta~~ ~~a fost de rănduirea pusestat.~~ Cele mai aprigo persecuții au fost îndreptate asupra fraților: Neofit și Filaret Scriban, anherici culti și cu mare vază. Guvernul lui Vogoride, căl cănd și căderea sa și toate legile țării, destitue pe A. B. Neofit Scriban, rectorul Seminarului Socola. „Inșă cătare în- drăneala” aparde în capul căimacambui un foc, care nu se stinse decât cu răpunerea lui de către partidul unionist.

Antiunioniștii se temeau ca frații Scriban, desemnați una- nimm de opinia publică ca reprezentanți ai clerului, să ^{fiu} ~~pută~~ ^{pută} în ~~stăruie~~ ^{stăruie} ad-hoc, cunoscută fiind autoritatea lor și simțămintele lor unioniste”. (Xenopol. Ist. Rom.) Căimacambul dă ordni lui Beldiman, ministru de culte să-l singhinească pe Neofit sau să-i intenteze un proces pentru a-l scvate dintre eligibili. Beldiman, deși antiunionist, refuză să căbe astfel legea, este silit să desmissioneze. Guvernul Văgăin că un poate.

face nimic pe această cale, ^{și} refuză listele electorale ale ~~ca să se dă~~ să demisioneze.

Mitropolitului, în care erau trecuți frații Scrilan ca alegători, pe motivul că sunt călugări și firmanul ar îndritui numai pe preoți a lua parte. La această mitropolitul răspunde pe drept, că și călugărul tot preot este și că mai la urma autorității bisericesti îi rămâne pătrata-hotărârea asupra chestiunii: care persoane din cler sunt preoți și care nu. (Ibid.)

Alegerile ce pregătea Bogorode pentru divanurile ad-hoc, aveau să fie cea mai teribilă falsificare a voinței și aspirațiilor mii neam. De aceea mitropolitul, când a văzut că un guvern, în nebelnia și servilismul lui, îndrăznește să-late joc cu atâta entuziasm de boeri, de corporații, de țărani și chiar de voința unor puteri, el ca șef al bisericii belnia să ridice glasul, cu atât mai mult cu cât avea să fie de drept și președintele divanului și în această calitate belnia să răspundă de sinceritatea și de libertatea ~~alegerilor~~ dezlaturilor. Trebelnia ce pe cât îi stăra în putere să împedice a se petrece „tristă comedie și nerușinata ~~mişcare~~ mistificare a alegerilor”.

~~Toată această complotărie a fost făcută în numele și în interesul~~
~~mitropolitului, prin intermediul ministrului de Interne, propunând: „din partea~~
~~mitropolitului să se înțeleagă cu guvernul și să se înțeleagă că se va~~
~~ocămora în interesul țării și pe care în orice caz se va înțelege și~~

acest fapt este cu atât mai duras, cu cât este dat de un
 păstor, olivrit de vârsta, dar înfrânt de principia neamului
 său. După ce a ocolit toate clasele societății, o căminarea hot
 dovea atacă pe Arhiepiscop, ultima și cea mai periculoasă pedică.
 Nu se atacă atât prelatul, cât ~~unul din~~ ~~vișni~~ ~~președintele~~ al S'ra.
 mului. (Keropol. Ist. part. pol.) Neislutimud Vogonide pe această cale,
 recurge la ultimul mijloc, acela al falsificării listelor (ceto-
 nale, care din era mai periculos și mai lăptos la ochi, totuși,
 mirajul domniei care strălucea la capătul islânzei sale, îl deter-
 mina să dea pe toate considerabile și peste toate drepturile
~~asa fel au fost falsificate listele electorale, încât din 6000 pro-~~
~~prietari mari ai Moldovei, numai 350 au fost înscrși în liste;~~
~~din mai mult de 20000 proprietari mici, numai 2264. După liberei~~
~~profesioniști dela orașe numai 11 au fost înscrși, iar din to-
 ce se vor 11 mii de agricultori și proprietari numai 1900. În cerare~~
~~priveste clerul, din 10000 sau 3263 cu drept vot, sunt înscrși~~
~~numai 193, iar din aceștia numai 17 iau parte la vot. Din~~
~~mitropolia Iașilor, din 8 egumeni vîscapă 1, iar din 133 de pri-
 eti numai 3, fiind opriți de Mitropolit. (Keropol. Ist. part. pol.)~~

Acastă abținere a clerului a făcut mare scuză în toate
 Moldova și au stăgătit de indignare răspuns în îndreapta țară
 unei atare înfruntări a adevărului. Protestările încep a

12

cuje din toate părțile celor 13 județi, către comisia centrală din București, unde așa falsificări și înșurubări au se făcuse.

Sabotați foamântărilor nite me și stămintilor Franței, alegerile făcute sub imperiul falsificărilor ~~au fost anulate~~, au fost anulate.

Morii alegeri se fac sub protecția unei libertăți mai mari și astfel în Moldova ca și în Muntenia - aici dela prima dată - ies reprezentanții partidului unionist. Așa că prin războaiele tuturor, se vede foarte că mai grea piedică din calea unirii principatelor.

~~Și de felul acesta războiul se va întâmpla. Astfel adozirea gârșitului~~
Neamul este semnată de marele boier I. S. Cantacuzino, are 60 boieri mici, are 40 neboeri și toți călugării dela Neamul sunt în frunte cu stăruțel și ovină. De asemenea adozirea prin. Roman, cu același conținut ca cea a Neamului, este semnată de episcopul Nectarie, de arhimandritul Bartolomeu, de boieri mari și mici și de popor. Din celelalte județe aceleași adoziri entuziaste ale boierilor, clerului și poporului. Floarea deci a Moldovei, oamenii mari cu țară, mari arăți, mari hănuștați, atât ei din județ cât și ~~și din oraș, au pentru unire~~ ~~(și exemplul din județul)~~

Acetui dorinți nemăsurate a poporului celor două principate, era greu să i se mai pună piedică din aceea ca să fi împiedicat-o cu totul. De aceea și ultima greutate răstă în urma hotărârii Convenției dela Paris din 1858 ca principatele să fie

unite, însă cu domni separați, a fost înălțată cu chibzuin-
 ță, prudență și cu curaj; căci alesul ^{Alexandru} lui Dumnezeu (Dom. 5 Ianuarie 1859),
 este și alesul Muntelui: la 24 Ianuarie acelaș an. Astfel unirea
 era efectuată, oricâte greutate i s'au mai pus în cale. Entuziasmul
 popular față de izbăvirea dolândită, era mare. Atunci voștri Noștri
 scribam un frumos discurs spunând: „Biserica ne spune prin
 scriptura înflăcăată de Dumnezeu, că sfinții săi prin credință și
 război împărați, au dolândit limbi, au astupat gurile leilor, au
 stins puterea răului, au răpat de ascunzul satirii, s'au întărit
 în slăbiciune... Voi fraților, prin credință nației române, de
 veți fi credincioși stăndardului ei, veți fi tot atât de puternici,
 ca și biserica prin sfinții săi. Fie dar, ca alesul voștru de
 astăzi să fie acela, pe care îl așteaptă națiunea română.
 Fie ca el să vîdăce ranele ei și să realizeze dorințele ei: Dumnezeu
 și lumea vă privește, biserica vă binecuvîntăză, românsimea
 întreagă vă așteaptă... (D. Lupas. St. Rom.) / Unirea e dată
 făcută, ea a fost forma în care trebuia să se clădească na-
 ționii un trup nou și un suflet nou. S'a început o
 lucrare stărnitoare pentru înălțarea școlilor și lu-
 minarea popoului. Deasemenea o lucrare reformatoare în
 toate domeniile se urmărea cu multă atenție și ipoc.

Biserica din Sufăr unire a fost pusă într-o situație un
 tocmai favorabilă, din cauza felului cum înțelgea căm-
 unirea să trateze lisenica și din cauza secularizării oventor
 lisenicești, totuși acțiunea și grijea lisenicești în ridicarea
 neamului nostru a fost totdeauna reală și eficientă.

Ea a sprijinit și lisenicvântat toate evenimentele
 mari istorice ce au urmat unirii, ca: Aligerea dom-
 nitomului Carol, Independența, Regalitatea și cultivarea
 sentimentului moral și național, care ne-a dus la
 cea mai fericită realizare: Unirea pe veci a tuturor Ro-
 mânilor. Ea a păstrat și păstrează acea „credință
 neșpus de puternică și gata de orice jertfă în isata
 neșpusă a sufletului omeneș”. (N. Iorga)

Ea lucrează cu drag și estaj: când vede oclas,
 trunchii și aceeași hrană, care va face ca și ramurile
 cele mai depărtate să producă aceeași floare și aceeași
 roade. Nu lucrează originii bune cere: să i se arate mai
 multă lumină și sprijin, pentru că acțiunea
 ce o desfășurăm să nu fie împiedată de greutate
 inutile.

Dr. ec. J. Angelescu
 prof. la lic. N. Bălcescu - Brașov